

УДК 82-6

ГРИГОРЕНКО І. В.

СТРУКТУРА ЕПІСТОЛЯРІЮ АНДРІЯ МАЛИШКА (ФОНД МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО)

У статті проаналізовано структуру епістолярної спадщини Андрія Малишка, зокрема тих кореспонденцій, які зберігаються у фонді Максима Рильського (Інститут літератури імені Т. Шевченка Національної Академії Наук України).

Ключові слова: епістолярій, лист, Андрій Малишко, Максим Рильський, Любов Забашта.

Український поет-пісняр, партійний функціонер від літератури за радянських часів – ось що найперше приходиться на думку, коли звучить ім'я Андрія Малишка. Спогадів про письменника залишилося досить багато, адже мав він велику родину, широке коло друзів і знайомих, колег та учнів. Тепло згадують Андрія Малишка друзі по перу, зокрема О. Гончар, О. Сизоненко, О. Вишня, М. Рильський, О. Довженко, Л. Костенко, Л. Коваленко, О. Жолдак, В. Юхимович, а також його рідні, у тому числі дружина-письменниця Любов Забашта та донька поета В. Малишко [4].

Чимало наукових розвідок присвячено життю та творчості Андрія Малишка, однак малодослідженою залишається епістолярна спадщина митця. Тому метою статті є вивчення листування Андрія Малишка, а основним завданням – з'ясування специфіки кореспонденцій Андрія Малишка як літературного факту.

Приватне листування письменників завжди привертало увагу науковців та викликало інтерес серед широкого загалу читачів і поціновувачів мистецтва слова. Привабливість листів для науковців, на наш погляд, зумовлена значним науковим потенціалом, властивим епістолам як об'єкту досліджень різних галузей науки: історії, психології, мовознавства, літературознавства, культурології, філософії тощо. Д. Горнфельд слушно

зазначає, що раніше листи сприймалися виключно як твори особливого літературного жанру, а за умови зростання інтересу до психічного життя людини вони стали незамінним матеріалом для досліджень, відкриваючи таємниці творчої психіки [3].

Багато вітчизняних дослідників звертали увагу на особливу природу письменницької приватної кореспонденції. Серед них, зокрема, Л. Вашків, Т. Заболотна, А. Зіновська, С. Кіраль, Л. Курило, М. Коцюбинська, В. Кузьменко, Ж. Ляхова, Г. Мазоха, Л. Морозова, А. Найрулін, Н. Петриченко, Л. Проців, В. Святовець, Г. Смирнова, О. Фідкевич. Предметом наукового вивчення цих та багатьох інших дослідників стали листи відомих українських письменників, зокрема Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка, Михайла Коцюбинського, Василя Стефаника, Володимира Винниченка, Олесь Гончара, Василя Стуса. Однак серед досліджень приватного письменницького епістолярію білою плямою лишається листування Андрія Малишка, незважаючи на значну кількість наукових робіт, присвячених його творчому доробкові та біографії.

Залучення епістолярію Андрія Малишка до наукових студій у сучасному літературознавстві дозволило б поглибити філологічну основу вивчення українського літературного процесу радянської доби, простежити особистісне й творче становлення письменника. Тому на сьогодні існує необхідність ґрунтовної цілісної наукової праці, присвяченої листуванню Андрія Малишка. Для усебічного осмислення творчої індивідуальності поета, визначення основних ознак його способу мислення, особливостей світогляду, простеження його громадянського становлення і художньо-естетичних пошуків необхідно звернутись до листування письменника, яке потрібно дослідити з урахуванням усіх надбань сучасної епістолографії.

На жаль, на сьогодні не існує упорядкованого і повного зібрання рукописів поета, у тому числі і його листів. Найповніше 10-томне видання творів А. Малишка, зроблене за радянських часів, не містить його листів. Не публікували листів і окремими виданнями. Наразі кількісний вимір

епістолярної спадщини поета встановити неможливо, оскільки його листи зберігаються:

- у приватних колекціях;
- у державних архівах, зокрема у Національному музеї літератури України, у Центральному державному архіві-музеї літератури і мистецтва України та у фонді рукописів і текстології Інституту літератури імені Т. Шевченка НАН України.

Найбільша колекція автографів Андрія Малишка зберігається у Національному музеї літератури України. Серед цих рукописів не так вже й багато листів письменника до першої дружини та доньки, написаних з фронту, з Москви, Уфи, у яких щемливі слова любові і турбота про родину, роздуми про долю України, розповіді про фронтові дороги і незабутні зустрічі на них, про творчі плани.

До 100-річчя від дня народження поета в Національному музеї літератури України розгорнули літературно-мистецьку виставку «Благословен будь, світе мій...», експонатами якої стали рукописи, листи, збірки поезій, документи, світлини, екслібриси, особисті речі письменника, в різний час передані до музею на постійне збереження його родиною.

З кількох сотень експонатів, що нині зберігаються у фондах музею, на виставці були представлені рукописні зошити А. Малишка 1938 та 1943 років, листи до родини 1941-1943 рр. з укладеними в них аркушами фронтових віршів, рукописи 60-х років. Кожен з цих експонатів унікальний. Наприклад, рукописний зошит за 1938 рік розповідає про зацікавлення, самоосвіту, творче зростання ще зовсім молодого поета. Зошит 1943 року з текстом поеми «Полонянка», як і поезія А. Малишка, пройшли з ним дорогами війни: « в них – походи, битви, землянки, сум і гіркота, мертві і живі».

Листи Андрія Малишка зберігаються також у Центральному державному архіві-музеї літератури і мистецтва України (фонд № 22). Значну частину цієї особистої кореспонденції становлять листи від студентів та

аспірантів з приводу допомоги у написанні курсових і дипломних робіт, а також кандидатських дисертацій [5].

Документальний фонд Андрія Малишка серед рукописів Інституту літератури імені Т. Шевченка не представлений. Однак тут зберігається багатющий архів Максима Рильського (фонд №137), з яким понад тридцять років товаришував і співпрацював Андрій Малишко. Серед рукописів М. Рильського нам вдалося віднайти кілька кореспонденцій, надісланих Андрієм Малишком своєму другові і соратникові. Так, у фонді Максима Рильського зберігаються 17 телеграм і поштових листівок від Андрія Малишка, датованих 1951-1964 роками.

Тексти практично усіх цих повідомлень написані українською, службові написи на них зі зрозумілих причин – тільки російською мовою.

Написи на поштових листівках написані від руки Андрієм Малишком чи Любов'ю Забаштою, телеграми, звичайно, надруковані машинописним способом. Переважна більшість цих зразків кореспонденції – привітання від подружжя Малишків з новим роком, кілька з них – привітання з днем народження і святом жовтня. Привітання зі святом жовтня – короткі і сухі, надруковані на машинці. З новим роком – рукописні на листівках, веселі, римовані. Одна телеграма російськомовна, офіційна, надрукована – це надіслане М. Рильському у Москву привітання «с выдвигением в кандидаты в депутаты верховного совета СССР» [2].

В одній із телеграм, надісланих 31 грудня, у звертанні телеграфістка зробила кумедну опіску: у графі «кому» написала: «РЫЛЬСКИЙ МАКСИМ ГАДЕЕВИЧ» [2]. Очевидно, російськомовна киянка не часто чула власне українське старовинне ім'я Тадей. «ГАДЕЕВИЧ» у телеграмі обведено чорнильною ручкою. Очевидно, це зробив сам Рильський після отримання.

Зазвичай телеграми Рильському Малишко підписував просто і лаконічно: «Мальшко» або «А.Малишко», «Андрій Малишко і Любов Забашта», «Андрій і Любов» [2].

Коротенькі побажання Андрія Малишка другові в новому році позначені його письменницькою креативністю:

– «сил, натхнення і нових прекрасних творів на радість нашому народові»;

– «Нехай Вашому благородному життю не буде краю, як тому Дунаю, і Вашому творчому роду не буде переводу!»;

– «Дорогий наш великий друже, Максиме Тадейовичу! Люба, і я, грішний, вітаємо Вас з новим роком! З новим щастям! Бажаємо добра і згоди, цвітіння, щедрості, погоди, щоб клекотів пісень потік в багатий рік! У світлий вік! Цілую і обнімаю»;

– «хай народжуються прекрасні слова, і ловиться риба (велика і маленька) і летять на мушку качки й гуси»;

– сієм засіваєм, щоб родило рясно та красно! Всього-всього, чого самі бажаєте. А найбільше таких щирих людей, як Ви!» [2].

Андрій Малишко свій письменницький хист зміг виявити навіть у лаконічних написах у телеграмах. Метафоричне мовлення помічаємо у телеграмах-вітаннях та вітальних поштових картках Максиму Тадейовичу з нагоди дня народження, наприклад:

– «Гордим і красивим кленом стоїте Ви і в старості і хай відступлять від Вас всі недуги, бо такими ж як Ви у нас поле ж не засіяне. Зичимо Вам в свято весни, дзвоннавої чистої водиці і пісень, пісень. Люба і Андрій» [2]. Ця поштова листівка написана почерком, який відрізняється від автографів А. Малишка. Оскільки листівки і телеграми письменника часто підписані також і іменем його дружини Люби, то, очевидно, напис зроблений саме нею. Однак невідомо, кому ж належить авторство цих рядків: поетові чи поетесі? Цікаво, що на звороті поштової листівки розміщено малюнок української дівчини-селянки, яка біля снопа п'є з глечика;

– «Бажаємо цвісти Вашому таланту вічно. Андрій і Люба». Очевидно, листівка підписана також Любою. Однак згори листівки приписка

рукою Малишка: «Пісню – на людоньки! Кльову – на удоньки! Цілую. Малишко» [2].

Вітання зі святом жовтня Андрій Малишко завжди надсилав тільки телеграмою. Слова привітання дуже сухі – одним шаблонним реченням: «Дорогий Максим Тадейович вітаю вас вашу сім'ю зі святом жовтня» [2].

В архіві Максима Рильського збереглося кілька листів від Андрія Малишка офіційного й приватного характеру. Наводимо їх тематику, оскільки раніше ці кореспонденції ніде не друкувалися:

1) з приводу редагування літературного збірника «Слава Москві» та передмови до нього;

2) лист М. Рильському, що на той час відпочивав у Коктебелі, у якому А. Малишко запрошує друга в *«рибно-злачні місця»*, тобто на риболовлю;

3) прохання А. Малишка як Голови правління українського відділення Агентства преси «Новини» до Рильського написати статтю про Київ до збірника. Цікаво, що підписав А. Малишко цей офіційний лист на бланку установи червоним олівцем, можливо, щоб підкреслити те, що лист від партійного керівника [2].

Отже, епістолярна спадщина Андрія Малишка за кількісними показниками є досить багатою, однак листування письменника зберігається в приватних колекціях та у різних державних установах. На жаль, немає упорядкованого та систематизованого фонду рукописів Андрія Малишка, до сьогодні його епістолярій не опублікований у жодному виданні та не досліджений, а тому листування Андрія Малишка наразі не стало повноцінним літературним фактом, потребуючи ґрунтовної окремої наукової розвідки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури імені Т. Шевченка НАН України, фонд 14, аркуш №399.

2. Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури імені Т. Шевченка НАН України, фонд 137, аркуші: 2216, 5463, 5465, 5466, 5467, 5468.
3. Горнфельд Д. Эпистолярная литература [Електронний ресурс]/ Д. Горнфельд. — Режим доступу : <http://www.referatu-institute.ru/text/016.htm>
4. Малишкові дороги : спогади про Андрія Малишка. — К. : Дніпро, 1975. — 231 с.
5. Подобєд О. А. Андрій Малишко – знаменитий випускник Київського інституту соціального виховання [Електронний ресурс] / О. А. Подобєд // Гілея. — Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2012_64/Gileya64/I10_dos.pdf

ГРИГОРЕНКО И. В.

**СТРУКТУРА ЭПИСТОЛЯРИЯ АНДРЕЯ МАЛЫШКО
(ФОНД МАКСИМА РЫЛЬСКОГО)**

В статье проанализирована структура эпистолярного наследия Андрея Малышко, в частности тех корреспонденций, которые хранятся в фонде Максима Рыльского (Институт литературы имени Т. Шевченко НАН Украины).

Ключевые слова: эпистолярный, письмо, Андрей Малышко, Максим Рыльский, Любовь Забашта.

GRIGORENKO I.

**STRUCTURE OF THE EPISTOLARY BY ANDRIY MALYSHKO
(FUND MAXIM RYLSKY)**

The article analyzed the structure of the epistolary of Andriy Malyshko, particularly those correspondences that are stored in the collection of Maxim Rylsky (Shevchenko's Institute of Literature).

Key words: epistolary, letter, Andriy Malyshko, Maxim Rylsky, Lubov Zabashta.

Стаття надійшла до редколегії 4.09.2013 р.